

Інформація про фіскальні ризики та їх потенційний вплив на державний бюджет у 2019 році

Фіскальними ризиками є чинники, які можуть призводити до відхилення доходів, видатків, дефіциту державного бюджету та державного боргу від запланованих показників.

Державні фінанси в Україні є чутливими до кількох значних фіскальних ризиків, до яких належать макроекономічні ризики, ризики, пов'язані із державним боргом та гарантованим державою боргом, діяльністю суб'єктів господарювання державного сектору економіки, невиконанням плану надходжень від приватизації, фінансовим сектором.

МАКРОЕКОНОМІЧНІ РИЗИКИ

Соціально-економічний розвиток України відбуватиметься в умовах збереження певних викликів та ризиків. Основні прогностичні макропоказники економічного і соціального розвитку України на 2019-2021 роки, схвалені постановою Кабінету Міністрів України від 11.07.2018 №546 «Про схвалення Прогнозу економічного і соціального розвитку України на 2019 – 2021 роки», розроблені за трьома сценаріями та ґрунтуються на аналізі розвитку економіки у попередніх роках, поточної економічної ситуації, припущеннях, що враховують вплив зовнішніх та внутрішніх чинників і ризиків, та містить перспективи розвитку економіки України у 2019-2021 роках.

Перший сценарій (базовий) є продовженням сценарію, який було враховано при розрахунку показників державного бюджету на 2018 рік, та основою якого є здійснення реформ, передбачених Середньостроковим планом пріоритетних дій Уряду до 2020 року. Також цей сценарій враховує збереження сприятливих умов на світових ринках. Враховуючи світову практику врахування при розрахунках бюджетних показників прогнозу, який є найменш ризиковим, сценарій 1 (базовий) передбачає не максимально можливу, а помірну реакцію економіки на впроваджені реформи. По ряду реформ, з яких на сьогодні не досягнуто консенсусу у суспільстві (земельна та податкова реформи), в цьому сценарії відповідно до світової практики було враховано відсутність змін («статус-кво»).

Другий сценарій розроблено з метою визначення додаткових ефектів (позитивних та негативних), які можуть бути сформовані в економіці внаслідок реалізації складних реформ (земельної та податкової), а також впливу таких реформ на показники бюджету. Зовнішня кон'юнктура світових товарних ринків за цим сценарієм відповідає припущенням прогнозу за сценарієм 1. Разом з тим, припущення щодо притоку інвестиційного та позичкового капіталу за сценарієм 2 є дещо кращими.

Третій сценарій розроблено з метою оцінки ступеня залежності вітчизняної економіки від зовнішніх умов. Припускається, що розвиток економіки відбуватиметься в умовах гіршої зовнішньоекономічної кон'юнктури, що, враховуючи, відкритість української економіки, певним чином обумовить зменшення обсягів фінансування проведення реформ.

З метою мінімізації бюджетних ризиків при розрахунку бюджетних показників на 2019 рік було враховано поміркований сценарій (сценарій 1), який передбачає вірогідний розвиток в руслі вже існуючих трендів з урахуванням наслідків основних запланованих реформ та затверджених урядових і міжнародних програм розвитку.

Так, за сценарієм 1 очікується зростання ВВП у 2019 році на рівні 3,0% (3,8% у 2020 році та 4,1% у 2021 році), прогноз номінального ВВП становить 3946,9 млрд. грн. (4450,9 млрд. грн. та 4972,6 млрд. грн. відповідно), зростання споживчих цін прогнозується у 2019 році на рівні 7,4% (5,6% та 5% відповідно).

Таблиця 1

Основні прогнозні макроекономічні показники у 2019-2021 році*

Показник\рік	2019	2020	2021
Валовий внутрішній продукт, номінальний, млрд. гривень	3 946,9	4 450,9	4 972,6
Валовий внутрішній продукт, відсотків до попереднього року	103,0	103,8	104,1
Індекс споживчих цін, грудень до грудня попереднього року, відсотків	107,4	105,6	105,0
Індекс цін виробників промислової продукції, грудень до грудня попереднього року, відсотків	110,1	108,2	105,9
Прибуток прибуткових підприємств, млрд. гривень	882,1	999,5	1 128,4
Фонд оплати праці найманих працівників і грошового забезпечення військовослужбовців, млрд. гривень	1 142,7	1 290,8	1 444,5
Середньомісячна заробітна плата працівників, брутто:			
номінальна, гривень	10 129	11 451	12 835
номінальна, скоригована на індекс споживчих цін, відсотків до попереднього року	106,9	106,0	106,2
Кількість зайнятих економічною діяльністю у віці 15–70 років, млн. осіб	16,36	16,46	16,52
Рівень безробіття населення у віці 15-70 років (за методологією МОП), відсотків до економічно активного населення відповідного віку	8,9	8,5	8,3
Сальдо торговельного балансу, визначене за методологією платіжного балансу, млн. доларів США	-11 747	-12 195	-12 975
Експорт товарів та послуг, млн. доларів США	63 006	68 007	74 650
у відсотках до попереднього року	108,3	107,9	109,8
Імпорт товарів та послуг, млн. доларів США	74 753	80 202	87 625
у відсотках до попереднього року	109,1	107,3	109,3

* згідно із сценарієм 1 основних прогнозних макропоказників економічного і соціального розвитку України у 2019-2021 роках, схвалених постановою Кабінету Міністрів України від 11.07.2018 №546.

Однак, не дивлячись на те, що сценарій 1 є поміркованим та враховує найбільш вірогідний розвиток економіки, існують ризики відхилення основних макропоказників від прогнозу.

До ключових чинників, які формують ризики відхилення прогнозу, відносяться:

1. Зміна зовнішнього середовища.

Економіка України є малою та відкритою економікою – питома вага експорту у структурі ВВП за підсумком 2017 року дорівнює 47,9%, при цьому безпосередній вплив на світову економіку вітчизняної економіки значно обмежений (за оцінками МВФ питома вага ВВП України за паритетом купівельної спроможності у структурі світового ВВП дорівнює 0,289%). Відповідно, зміна зовнішньоекономічної кон'юнктури матиме безпосередній вплив як на макроекономічні показники (зокрема, на динаміку експорту та імпорту товарів та послуг, ВВП, цінову та курсову динаміку тощо), так і на прогнозні бюджетні показники.

У свою чергу, каталізатором змін у зовнішньоекономічній кон'юнктурі можуть виступати як геополітичні зміни, так і зміна економічної політики у країнах, які мають значний вплив на світову економічну архітектуру.

До таких значних змін можна віднести проведення податкової реформи в США. Враховуючи масштабні зміни у податковому законодавстві США, існують ризики відтоку фінансових ресурсів з ринків, що розвиваються, через необхідність залучення додаткових ресурсів для покриття дефіциту бюджету США (за оцінками Joint Committee on Taxation, фіскальні збитки від запровадження податкової реформи за 10 років становитимуть близько 1,414 трлн. дол. США), а також враховуючи збільшення ставки Федеральної Резервної Системи США, як реакції на активні фіскальні стимули.

2. Інші можливі фактори внутрішнього та зовнішнього характеру.

До факторів, які потенційно можуть формувати ризики для економічного розвитку, можна віднести:

- загроза активізації військового конфлікту на Сході країни, що матиме непередбачувані наслідки для економіки;
- реалізація проекту «Північний потік-2», що призведе до втрат за рахунок зменшення експорту послуг близько 2,5-3% від ВВП (лише прямі втрати);
- посилення курсових та цінових коливань в країні;
- збільшення імпортової експансії європейських товарів споживчого спрямування на внутрішньому ринку.

Крім того, запровадження податку на виведений капітал може призвести до втрат державного бюджету у 2019 році.

Реалізація структурних реформ, передбачених програмою співпраці з Міжнародним валютним фондом, є вкрай важливою для макрофінансової стабільності України та доступу до фінансування від Міжнародного валютного фонду та інших міжнародних партнерів.

З метою відслідковування та мінімізації впливу макроекономічних ризиків на бюджет статтею 52 Бюджетного кодексу України передбачений механізм проведення оцінки відповідності основних макроекономічних показників показникам, врахованим у розрахунках бюджету, а також

можливість внесення змін до бюджету у разі відхилення основних макроекономічних показників від прогнозу.

ДЕРЖАВНИЙ БОРГ ТА ГАРАНТОВАНИЙ ДЕРЖАВОЮ БОРГ

Відхилення макроекономічних параметрів, зокрема ВВП та курсу національної валюти по відношенню до іноземних валют, від прогнозних також матиме вплив на показники державного боргу та гарантованого державою боргу, оскільки рівень державного та гарантованого державою боргу, дві третини якого деноміновано в іноземній валюті, є чутливим до змін валютного курсу та зовнішнього середовища.

Так, загальний обсяг державного боргу та гарантованого державою боргу за 2017 рік зріс на 7,5 % (до 76,3 млрд. у доларовому еквіваленті) та на 11 % (до 2,1 трлн. у гривневому еквіваленті), що становить близько 72 % ВВП.

Станом на 31.12.2017 року гарантований державою борг становив 308 млрд. грн., або 10,3 відсотка ВВП, у тому числі боргові зобов'язання суб'єктів господарювання державного сектору економіки, забезпечені державними гарантіями, становили 87,4 млрд. грн., або 2,93 відсотка ВВП.

Більшість державних гарантій надаються за зовнішніми позиками, а тому містять валютно-курсіві ризики.

Проектом закону про державний бюджет на 2019 рік передбачаються витрати, пов'язані з виконанням державою гарантійних зобов'язань в сумі 0,4 млрд. грн., зокрема стосовно позик, наданих ДП «Лисичанськвугілля». Міненерговугілля разом з Мінфіном мають знайти шляхи зменшення фіскальних ризиків товариства, пов'язаних з гарантованим державою кредитом шляхом реструктуризації, приватизації тощо.

Статтею 17 Бюджетного кодексу України передбачається надання державних гарантій за рішенням Кабінету Міністрів України або на підставі міжнародних договорів України. Крім цього, законом про державний бюджет встановлюються ліміти на обсяг надання державних гарантій, що можуть бути надані протягом відповідного бюджетного періоду. Так, на 2019 рік ця сума встановлена на рівні, що не перевищує 3 відсотків доходів загального фонду державного бюджету.

Слід зазначити, що відсутність фінансової підтримки від міжнародних інституцій може значно ускладнити рефінансування понад 6,1 млрд. дол. США державного боргу в іноземній валюті з терміном погашення у 2019 році.

Значне навантаження за борговими платежами припадає на 2019 рік внаслідок необхідності погашення державного зовнішнього боргу перед Міжнародним валютним фондом та за частиною облігацій зовнішньої державної позики 2014-2016 років випусків. Так, загальні виплати з державного бюджету за державним боргом у 2019 році становитимуть 396,3 млрд. гривень.

Разом з тим існує ризик зміни тенденції щодо рівня попиту на світових ринках капіталу на державні цінні папери країн, що розвиваються. У разі дострокового припинення програм Міжнародного валютного фонду також можливе суттєве зростання вартості державних запозичень на зовнішніх ринках капіталу і зменшення попиту на ОВДП на внутрішньому ринку капіталу.

Поєднання зазначених факторів може ускладнити виконання плану державних запозичень у майбутніх періодах.

Також у 2019 році існує потенційний ризик, пов'язаний із збільшенням обсягу державного боргу, зумовлений необхідністю державної підтримки банківської системи шляхом капіталізації державних банків та Фонду гарантування вкладів фізичних осіб.

Крім цього, недовиконання плану приватизації у 2019 році матиме ризики зростання обсягу державних запозичень, здійснених з метою заміщення недонадходжень від приватизації, і, як наслідок, обсягу державного боргу та вартості його обслуговування.

СУБ'ЄКТИ ГОСПОДАРЮВАННЯ ДЕРЖАВНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ

Станом на 01.01.2018 згідно Реєстру (переліку) суб'єктів господарювання державного сектору економіки (державних підприємств, їх об'єднань, дочірніх підприємств та господарських товариств, державна частка у статутному капіталі яких перевищує 50 відсотків), в управлінні суб'єктів управління об'єктами державної власності перебувало 3 396 суб'єктів господарювання державного сектору економіки (далі – суб'єкти господарювання). До цієї кількості не включено 181 суб'єкт господарювання з місцем знаходження на тимчасово окупованій території – Автономній Республіці Крим.

Із 3 396 суб'єктів господарювання не перебували у стані банкрутства, припинення, ліквідації, реорганізації та реструктуризації – 2 793 суб'єкта господарювання (82,2% від загальної кількості суб'єктів господарювання).

Постановою Кабінету Міністрів України від 11.01.2018 № 7 затверджена Методика оцінювання фіскальних ризиків, пов'язаних з діяльністю суб'єктів господарювання державного сектору економіки (далі – Методика), згідно вимог якої до Міністерства фінансів надійшла інформація про показники діяльності 628 суб'єктів господарювання (або 22,5% від загальної кількості суб'єктів господарювання, що не перебували у стані банкрутства, припинення, ліквідації, реорганізації та реструктуризації) станом на 31.12.2017 року.

Із зазначених 628 суб'єктів господарювання у 2017 році:

- 376 - працювали прибутково та отримали чистий прибуток, загальний розмір якого склав 58,0 млрд. грн.;
- 252 - працювали збитково або не отримали прибутку, загальний розмір отриманих збитків – 38,2 млрд. гривень.

Так, за результатами діяльності у 2017 році найбільший розмір чистого прибутку одержано ПАТ «НАК «Нафтогаз України» – 39,3 млрд. грн. або 67,7% загальної суми чистих прибутків, отриманих суб'єктами господарювання у 2017 році, інформація про показники діяльності яких надійшла до Міністерства фінансів згідно вимог Методики.

Чистий прибуток ПАТ «НАК «Нафтогаз України» у 2017 році зріс порівняно із 2016 роком на 12,8 млрд. грн. або на 48,2%.

До державного бюджету у 2017 році надійшло частини чистого прибутку (доходу) державних унітарних підприємств та їх об'єднань, що вилучається до бюджету, та дивідендів (доходу), нарахованих на акції (частки, паї) господарських товариств, у статутних капіталах яких є державна власність, в загальній сумі 24,6 млрд. грн. або 0,8% ВВП.

При цьому сума дивідендів ПАТ «НАК «Нафтогаз України» (13,3 млрд. грн.), сплачених у 2017 році, складає близько 54% загальної суми надходжень частини чистого прибутку та дивідендів до державного бюджету.

У 2018 році очікується збільшення надходжень до державного бюджету частини чистого прибутку та дивідендів до 42,8 млрд. грн. за рахунок сплати ПАТ «НАК «Нафтогаз України» дивідендів у сумі 29,5 млрд. гривень.

Найбільший розмір чистого збитку у 2017 році одержано АТ «Укртрансгаз» – 24,8 млрд. грн. або 65,1% загальної суми чистих збитків суб'єктів господарювання, інформація про показники діяльності яких надійшла до Міністерства фінансів згідно вимог Методики.

На формування фінансового результату АТ «Укртрансгаз» у 2017 році вплинуло перевищення темпу зростання собівартості виробництва над темпом зростання чистого доходу у 2,5 рази. Так, у 2017 році порівняно із 2016 роком собівартість зросла на 28,6 млрд. грн. (або на 77%), чистий дохід зріс на 12,2 млрд. грн. (або на 31%).

Основними чинниками зростання собівартості виробництва були:

- зростання витрат на газ для виробничо-технологічних потреб порівняно із 2016 роком на 11,3 млрд. грн. або на 68,5% (частка цих витрат у складі собівартості становить 42%);

- зростання амортизаційних відрахувань порівняно із 2016 роком на 16,5 млрд. грн. або на 113,0% (частка амортизаційних відрахувань у складі собівартості становить 47,5%).

Вказані витрати на газ зросли внаслідок збільшення середньозваженої ціни списання газу на технологічні потреби та обсягів використання газу для балансування системи та виробничо-технологічних потреб.

Зростання амортизаційних відрахувань АТ «Укртрансгаз» стало наслідком зменшення строків корисного використання об'єктів основних засобів, які не будуть задіяні в процесі забезпечення транзиту газу територією України з 01.01.2020 року, що призвело до їх прискореної амортизації. Крім того, згідно облікової політики товариством здійснюється перегляд балансової вартості об'єктів основних засобів на кінець кожного звітного періоду із врахуванням їх справедливої вартості.

Впродовж 2018 – 2020 років АТ «Укртрансгаз» також прогнозується отримання збитків в результаті своєї діяльності, що негативно позначиться на фінансовому стані товариства та може призвести до виникнення гарантійних випадків за кредитами, залученими під державні гарантії. Так,

АТ «Укртрансгаз» у 2019 – 2020 роках необхідно здійснити платежі з погашення та обслуговування кредитів, отриманих під державні гарантії, в загальній сумі 1,7 млрд. гривень.

Слід зазначити, що за даними Державної фіскальної служби станом на 01.07.2018 загальний борг суб'єктів господарювання державного сектору економіки по сплаті до державного бюджету податкових платежів становив 11,4 млрд. гривень.

За результатами аналізу показників діяльності суб'єктів господарювання станом на 31.12.2017, інформація про які надійшла до Міністерства фінансів згідно вимог Методики, було визначено 25 суб'єктів господарювання, які включено до переліку суб'єктів господарювання, з якими можуть бути пов'язані найбільші фіскальні ризики (далі – Перелік), як такі, що мали, зокрема високе боргове навантаження, значні розміри активів, кредити, залучені під державні гарантії, зобов'язання за кредитами в іноземній валюті та фінансувалися із бюджету. Перелік оприлюднено на офіційному веб-сайті Міністерства фінансів.

Загальна вартість активів суб'єктів господарювання, включених до Переліку, становила 1 702,7 млрд. грн. або 89,9% від загальної вартості активів суб'єктів господарювання, інформація про показники діяльності яких надійшла до Міністерства фінансів згідно вимог Методики. Найбільшими за розмірами активів були, зокрема ПАТ «НАК «Нафтогаз України» (638,9 млрд. грн.), АТ «Укртрансгаз» (345,9 млрд. грн.), ПАТ «Укрзалізниця» (264,4 млрд. грн.) та ДП «НАЕК «Енергоатом» (210,2 млрд. грн.).

Загальна заборгованість суб'єктів господарювання, включених до Переліку, за кредитами залученими під державні гарантії, станом на 01.01.2018 складала 77,8 млрд. грн. або 89,0% загальної суми заборгованості за кредитами, наданими під державні гарантії суб'єктам господарювання (87,4 млрд. грн.), зокрема ПАТ «Державна продовольчо-зернова корпорація України» – 42,1 млрд. грн., ПАТ «НАК «Нафтогаз України» – 21,0 млрд. гривень.

Так, у 2019 році суб'єкти господарювання, які включені до Переліку, мають здійснити платежі з погашення та обслуговування кредитів, отриманих під державні гарантії, в загальній сумі 26,1 млрд. грн., зокрема ПАТ «НАК «Нафтогаз України» (11,2 млрд. грн.), ПАТ «Державна продовольчо-зернова корпорація України» (7,0 млрд. грн.), ПАТ «ДАК «Автомобільні дороги України» (2,3 млрд. грн.), ДП «Укркосмос» (1,5 млрд. грн.), ПАТ «Укрзалізниця» (1,5 млрд. грн.).

Загальна сума зобов'язань за кредитами в іноземній валюті суб'єктів господарювання, включених до Переліку, становила 183,4 млрд. грн., зокрема ПАТ «Державна продовольчо-зернова корпорація України» (40,0 млрд. грн.), ДП «НЕК «Укренерго» (36,9 млрд. грн.), ПАТ «НАК «Нафтогаз України» (36,0 млрд. грн.), ПАТ «Укрзалізниця» (32,3 млрд. грн.) та ДП «НАЕК «Енергоатом» (18,5 млрд. грн.).

Отже, існують ризики виникнення курсових збитків суб'єктів господарювання, пов'язаних із обслуговування вищевказаних зобов'язань, у разі зниження курсу гривні до іноземних валют, що в подальшому може негативно вплинути на обсяг податкових надходжень.

Загальний розмір бюджетного фінансування (субсидії, субвенції, дотації тощо) суб'єктів господарювання, що включені до Переліку, у 2017 році становив 3,2 млрд. гривень. Так, основними одержувачами бюджетного фінансування були вугледобувні підприємства (ПАТ «Лисичанськвугілля», ДП «Селидіввугілля», ДП «Мирноградвугілля», ДП «Львіввугілля», ДП «Первомайськвугілля», ДП «Шахта ім. М.С. Сургая», ДП «Шахтоуправління «Південно-донбаське №1», ДП «Торецьквугілля») – 2,2 млрд. грн. та ДСП «Чорнобильська АЕС» – 0,8 млрд. гривень.

При цьому, зазначені підприємства вугільної промисловості станом на 01.07.2018 мали борг по сплаті до державного бюджету податкових платежів в загальній сумі 2,5 млрд. грн., найбільшими боржниками є ДП «Селидіввугілля» (0,8 млрд. грн.) та ДП «Львіввугілля» (0,5 млрд. грн.).

Крім того, у 2019 – 2020 роках підприємствами вугільної промисловості, зокрема ПАТ «Лисичанськвугілля», ДП «Селидіввугілля», ДП «Львіввугілля», ДП «Первомайськвугілля» та ДП «Шахтоуправління «Південно-донбаське №1»

й надалі прогнозується збиткова діяльність, що може потребувати витрат з державного бюджету на їх підтримку, а також призвести до виникнення гарантійних випадків за кредитами, залученими під державні гарантії.

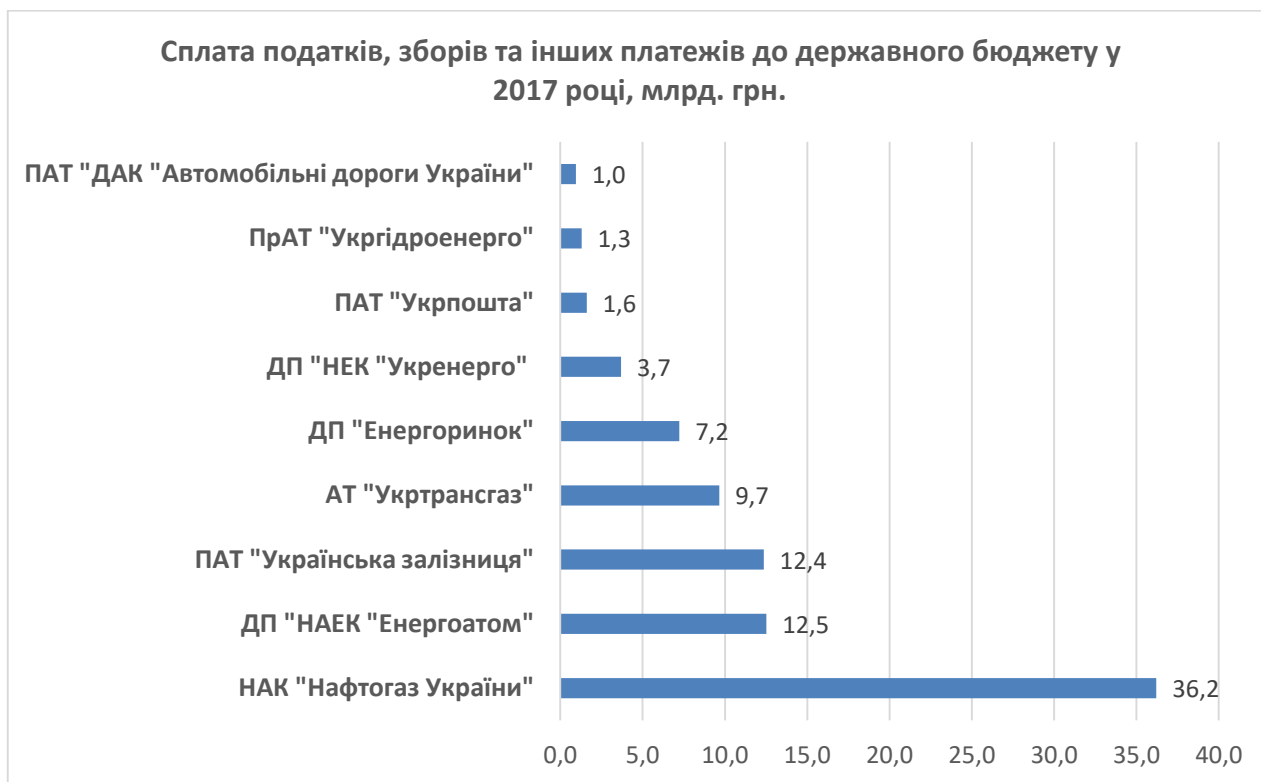
Разом з тим, витрати з державного бюджету як державна допомога можуть бути здійснені у разі надання Антимонопольним комітетом позитивного висновку.

Крім того, рішення про додаткові витрати з державного бюджету, спрямовані на підтримку діяльності державних шахт, мають узгоджуватися із вимогами положення статті 264 Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом та мають враховувати Рішення Ради Європейського Союзу від 10.12.2010 № 2010/787/ЄС «Про державну допомогу на закриття неконкурентоспроможних вугільних шахт». Так, політика Європейського Союзу із заохочення відновних джерел енергії та збалансованої і безпечної екологічно чистої економіки не виправдовує необмеженої в часі підтримки неконкурентоспроможних вугільних шахт (пункт 3 Преамбули Рішення Європейського Союзу).

Узагальнена інформація щодо державної допомоги суб'єктам господарювання в Україні у секторі вугільної промисловості в контексті законодавства ЄС міститься у Звіті про результати комплексного дослідження ринків електричної енергії та енергетичного вугілля, схваленому протоколом Антимонопольного комітету України № 40 від 01.06.2016, в якому окрім іншого визначається:

- збиткові та безперспективні вугільні шахти не мають права на отримання операційної та інвестиційної державної допомоги;
- державна допомога на відновлення платоспроможності та реструктуризації в секторі вугледобування є забороненою;
- дозволеною є державна допомога на закриття шахт, а також допомога, спрямована на захист навколишнього природного середовища у зв'язку із закриттям шахт.

Сплачено до державного бюджету податків, зборів та інших платежів у 2017 році суб'єктами господарювання, включеними до Переліку, в загальній сумі 88,5 млрд. грн. (або 79,0% загальної суми податків, зборів та інших платежів, сплачених до державного бюджету суб'єктами господарювання, інформація про показники діяльності яких надійшла до Міністерства фінансів згідно вимог Методики), найбільшими платниками були, зокрема ПАТ «НАК «Нафтогаз України» (36,2 млрд. грн.), ДП «НАЕК «Енергоатом» (12,5 млрд. грн.), ПАТ «Укрзалізниця» (12,4 млрд. грн.), АТ «Укртрансгаз» (9,7 млрд. грн.), ДП «Енергоринок» (7,2 млрд. грн.) та ДП «НЕК «Укренерго» (3,7 млрд. грн.).

Можливе погіршення фінансового стану зазначених підприємств, а також матеріалізація ризиків в їх діяльності може призвести до зменшення податкових та неподаткових платежів до бюджетів, зокрема частини чистого прибутку (дивідендів), порівняно із запланованим обсягом, необхідності виконання державою гарантійних зобов'язань за кредитами, залученими суб'єктами господарювання під державні гарантії.

До основних факторів, що можуть негативно вплинути на діяльність ПАТ «НАК «Нафтогаз України» відносяться, зокрема:

- неналежне виконання контрагентами ПАТ «НАК «Нафтогаз України» умов укладених договорів (як в частині поточних розрахунків, так і в частині дебіторської заборгованості минулих періодів), невчасне/не у повному обсязі фінансування бюджетних видатків на оплату пільг та житлових субсидій населенню та ін.;

- невизначеність щодо строків дії спеціальних обов'язків, покладених на суб'єктів ринку природного газу для забезпечення загальносуспільних інтересів спеціальних зобов'язань, пов'язаних із споживанням газу населенням.

- виникнення необхідності фінансування з державного бюджету компенсації ПАТ «НАК «Нафтогаз України» (як суб'єкту, на якого покладено спеціальні обов'язки для забезпечення загальносуспільних інтересів під час функціонування ринку природного газу) економічно обґрунтованих витрат, зменшених на доходи, отримані у процесі виконання спеціальних обов'язків, та з урахуванням допустимого рівня прибутку відповідно до Закону України «Про ринок природного газу».

- зниження курсу гривні до іноземних валют, оскільки ПАТ «НАК «Нафтогаз України» здійснює закупівлю газу у іноземних постачальників та має значні суми зобов'язань за кредитами в іноземній валюті. Девальвація гривні призведе до зростання сум курсових збитків, пов'язаних із збільшенням витрат на імпорт, а також із обслуговуванням заборгованості.

На діяльність АТ «Укртрансгаз» негативно може вплинути, зокрема:

- зниження доходів від транзиту газу внаслідок відокремлення газопровідної мережі до Європи через розвиток нових мереж постачання – Північний потік II, реалізація якого також збільшить роль Німеччини як «газового хабу» для споживачів країн Західної та Центральної Європи;
- зниження обсягів транзиту природного газу для зовнішнього ринку та транспортування природного газу для споживачів України.

До основних факторів, що можуть негативно вплинути на діяльність ПАТ «Укрзалізниця» відносяться, зокрема:

- зменшення обсягів вантажних перевезень через погіршення економічних умов (доходи ПАТ «Укрзалізниця» формуються за рахунок вантажних перевезень, разом з тим рівень завантаження вантажними перевезеннями складає близько третини від повної потужності підприємства);
- встановлення тарифів на пасажирські перевезення на рівні, що не забезпечує покриття витрат і отримання прибутку від вказаного виду діяльності;
- зниження курсу гривні до іноземних валют, оскільки значну частину витрат і зобов'язань товариство має в іноземній валюті та знецінення національної валюти призведе до підвищення курсових збитків.

На діяльність ДП «НАЕК «Енергоатом» негативно може вплинути, зокрема:

- неспроможність отримання сум дебіторської заборгованості, що утворилась на оптовому ринку електричної енергії;
- затвердження регулятором ринку постанов про накладення штрафів на підприємство за порушення ліцензійних умов з виробництва електричної та теплової енергії;
- зниження курсу гривні до іноземних валют, оскільки підприємство має значні суми зобов'язань за кредитами в іноземній валюті, що може призвести до зростання сум курсових збитків, пов'язаних із обслуговуванням таких позик.

Таким чином, основними ризиками, які пов'язані з діяльністю суб'єктів господарювання державного сектору економіки, та можуть негативно впливати на державний бюджет, можуть бути: зменшення відрахувань податкових та неподаткових платежів, у тому числі частини чистого прибутку, дивідендів на державну частку (порівняно із запланованим обсягом); виконання державою гарантійних зобов'язань у разі неможливості суб'єктів господарювання виконати свої зобов'язання перед кредиторами; надання додаткової державної допомоги для покриття збиткової діяльності суб'єктів господарювання.

Основними факторами, що можуть негативно вплинути на діяльність суб'єктів господарювання державного сектору економіки та призвести до матеріалізації вищевказаних ризиків, відносяться: можливе падіння української та світової економік, що може мати негативні наслідки для попиту на продукцію українських виробників та/або втрату ринків збуту продукції; зниження цін на товари; зростання процентних ставок; падіння курсу національної валюти, внаслідок чого зросте вартість обслуговування боргових зобов'язань, деномінованих в іноземній валюті та вартість імпортованих позицій.

До заходів з мінімізації фіскальних ризиків, пов'язаних із діяльністю суб'єктів господарювання державного сектору економіки, можуть належати:

- приватизація значної частки державних підприємств та продаж непрофільних/не задіяних в основній діяльності активів державних підприємств на прозорих умовах;
- підвищення ефективності функціонування державних підприємств;
- здійснення органами управління моніторингу фінансового стану державних підприємств та контролю за їх зобов'язаннями;
- проведення стрес-тестування на державних підприємствах на випадок кризи та розробка декількох альтернативних сценаріїв;
- створення незалежних наглядових рад на особливо важливих для економіки державних підприємствах;
- призначення за результатами прозорого конкурсу керівників на державних підприємствах, управління якими є незадовільним.

ПРИВАТИЗАЦІЯ

Законом України «Про Державний бюджет України на 2018 рік» надходження від приватизації державного майна передбачені в сумі 21,3 млрд. гривень.

7 березня 2018 року набрав чинності прийнятий Верховною Радою України 18 січня 2018 року Закон України № 2269-VIII «Про приватизацію державного і комунального майна».

Новий закон дав старт процесу приватизації державного і комунального майна в Україні за новими правилами. Законом об'єкти класифіковано на 2 групи: об'єкти малої та об'єкти великої приватизації. Перша група об'єктів буде продаватися виключно через електронні аукціони «ПРОЗОРРО.ПРОДАЖІ», що забезпечить конкурентність та збільшення ціни продажу.

Підготовка до продажу об'єктів другої групи буде здійснюватися із залученням радників, що збільшить інтерес до вітчизняних підприємств з боку іноземних інвесторів, забезпечить чесну та прозору приватизацію.

Вартість об'єктів великої приватизації, тобто тих, вартість активів яких вища за 250 млн. грн., визначається на підставі рекомендації радника, а вартість пакетів акцій, які є об'єктами великої приватизації, однак продаються Фондом державного майна без залучення радника (у разі коли конкурс по відбору радника не відбувся тощо), визначається аукціонною комісією з урахуванням, але не нижче рівня найвищої аукціонної пропозиції потенційного покупця.

З метою запуску нового Закону про приватизацію Фонд державного майна розробив 48 нормативних актів, в тому числі: постанови Кабінету Міністрів України, накази щодо діяльності аукціонних комісій, типові договори, порядок продажу об'єктів великої приватизації, порядок залучення радників, форми аукціонної пропозиції щодо стартової ціни об'єктів великої приватизації та десятки інших важливих документів.

10 травня 2018 р. Кабінет Міністрів затвердив перелік об'єктів великої приватизації державної власності, що підлягають приватизації у 2018 році (розпорядження Кабінету Міністрів України № 358). До Переліку

включено 23 об'єкти. На даний час до сфери управління Фонду державного майна не передані:

- ПАТ «Об'єднана гірничо-хімічна компанія», ДП «Завод «Електроважмаш», ДП «Дніпровський електровозобудівний завод» - перебувають у сфері управління Мінекономрозвитку;
- ДП «Вугільна компанія «Краснолиманська» - перебуває у сфері управління Міненерговугілля;
- ПАТ «НАК «Укragролізинг» - перебуває у сфері управління Кабінету Міністрів.

З метою реалізації положень розпорядження № 358, Фонд державного майна оголосив конкурси з відбору радників для підготовки до приватизації та продажу пакетів акцій 14 товариств (конкурси по 6 товариствам вже проведені).

Після затвердження Кабінетом Міністрів обраних на конкурсах радників та підписання Фондом державного майна договорів з ними розпочнеться процес підготовки великих об'єктів до приватизації. З урахуванням строків узгодження Фондом державного майна умов договорів з радниками та погодження обраних за конкурсами радників Кабінетом Міністрів, підготовка до приватизації зазначених товариств може розпочатися лише наприкінці 2018 – на початку 2019 років.

Таким чином, у 2018 році може бути продано лише пакет акцій розміром 78,289 % статутного капіталу ПАТ «Центренерго», по якому розпорядженням Кабінету Міністрів України від 21.02.2018 № 111 радником для підготовки до приватизації та продажу зазначеного пакета акцій визначено компанію Ernst & Young z Corporate Finance sp. k. (Республіка Польща).

Станом на серпень місяць 2018 року Компанією визначено початкову ціну пакета акцій зазначеного товариства в сумі 5 984,992 млн. грн. (225,479 млн. дол. США).

Наказом Фонду державного майна від 27.03.2018 № 447 затверджено переліки об'єктів малої приватизації, що підлягають приватизації в 2018 році, до яких увійшло 749 об'єктів.

Об'єкти малої приватизації виставлятимуться на продаж за балансовою вартістю майна. Для пакетів акцій, котрі відносяться до малої приватизації, початкова ціна визначатиметься за їх номінальною вартістю. Мала приватизація буде відбуватись через електронну систему «ПРОЗОРРО.ПРОДАЖІ».

Уряд затвердив Порядок проведення аукціонів з продажу об'єктів малої приватизації (постанова Кабінету Міністрів України від 10.05.2018 № 432). Документ містить детальний опис процедур, починаючи від заведення об'єктів (лотів) в систему «ПРОЗОРРО.ПРОДАЖІ», проведення електронних аукціонів, і закінчуючи визначенням переможця, розміру та порядку плати за участь у ньому тощо. Крім цього, було затверджено Порядок відбору операторів електронних майданчиків для організації проведення електронних аукціонів з продажу об'єктів малої приватизації, авторизації електронних майданчиків (постанова Кабінету Міністрів України від 10.05.2018 № 433).

Від продажу об'єктів малої приватизації, за інформацією Фонду державного майна, планується отримати від 1,5 до 1,7 млрд. гривень. За

очікуваннями Мінекономрозвитку від малої приватизації буде отримано 3 млрд. гривень.

Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 10.05.2018 № 433 адміністратором електронної торгової системи визначено державне підприємство «ПРОЗОРРО.ПРОДАЖІ», що належить до сфери управління Міністерства економічного розвитку і торгівлі.

На сьогодні підписано 18 договорів між Фондом державного майна України та операторами електронних майданчиків, що були авторизовані державним підприємством «ПРОЗОРРО.ПРОДАЖІ». Крім того, готуються ще 6 проектів договорів.

Слід зазначити, що однією з умов надання Україні першого траншу макрофінансової допомоги ЄС є, зокрема, забезпечення виставлення принаймні 200 об'єктів малої приватизації через електронний аукціон у адаптованій системі «ПРОЗОРРО.ПРОДАЖІ».

Станом на 27.08.2018 виставлено на продаж 210 об'єктів на загальну суму 113 654 167,8 гривень.

Процес продажу об'єктів малої приватизації на електронних аукціонах з використанням електронної торгової системи тільки розпочався, тому визначення ймовірних ризиків, які можуть вплинути на надходження коштів до державного бюджету від продажу об'єктів малої приватизації, є передчасним, оскільки на сьогодні ще немає результатів продажу об'єктів малої приватизації із застосуванням електронної торгової системи.

Станом на 29.08.2018 від продажу об'єктів приватизації до державного бюджету надійшло близько 75,299 млн. гривень.

Таким чином, у 2018 році очікується значне невиконання надходжень від приватизації державного майна до державного бюджету.

Водночас недоотримання надходжень від приватизації державного майна призведе до збільшення державних запозичень відповідно до положень статті 15 Бюджетного кодексу України, що в свою чергу призведе до збільшення обсягу державного боргу та видатків на його обслуговування.

Необхідною умовою забезпечення надходження коштів до державного бюджету від приватизації державного майна в 2019 році є: своєчасна передача органами уповноваженими управляти державним майном Фонду державного майна на приватизацію об'єктів; прийняття в установлені строки рішення про приватизацію; проведення Фондом державного майна конкурсів з відбору радників для підготовки до приватизації та продажу об'єктів, включених рішенням Уряду до переліку об'єктів великої приватизації і затвердження Кабінетом Міністрів радників та умов продажу.

ФІНАНСОВИЙ СЕКТОР

Фінансовий сектор працював у I півріччі 2018 року без помітних потрясінь, макроекономічна ситуація була сприятливою завдяки вищим темпам економічного зростання, відсутності шоків на валютному ринку та подальшому уповільненню інфляції. За оцінками Національного банку за останні півроку знизилися кредитний ризик та ризик прибутковості банківського сектору. Ризик ліквідності залишається низьким.

Фінансовий результат сектору продовжує покращуватися. Майже всі фінансові установи вже запровадили нові підходи до оцінювання фінансових інструментів та формування резервів під очікувані збитки згідно вимог МСФЗ 9. Орієнтовний негативний вплив на власний капітал від першого застосування МСФЗ 9 – близько 10 млрд. грн. Це зниження майже повністю компенсував прибуток сектору в I кварталі 2018 року. Точні оцінки ефекту від запровадження МСФЗ 9 можна буде зробити лише на основі звітності банків за повний 2018 рік, підтвердженої незалежними аудиторами.

Незважаючи на те, що прибутковість банківського сектору має тенденцію до відновлення, робота низки банків залишається фактором ризику. Відповідно такі банки перебувають під посиленням наглядом Національного банку.

Крім того, у портфелях фінансових установ є значна частка проблемних кредитів. Так, обсяг непрацюючих кредитів клієнтів (NPL) впродовж 2017 року зріс з 38,9% до 55,8% або на 16,9% (головним чином за рахунок Приватбанку) та, як наслідок, рівень покриття резервами NPL по банківській системі зріс з 71,7% до 81,2% (або на 9,5%).

Національний банк продовжує удосконалювати нормативну базу, вимоги до капіталу та ліквідності, системи управління ризиками в банках. Банки розпочинають тестовий розрахунок коефіцієнта покриття ліквідністю, який стане обов'язковим пруденційним нормативом від грудня 2018 року. Виконання цього нормативу повинно суттєво знизити ймовірність виникнення кризи ліквідності в банківському секторі у випадку негативного економічного шоку.

Так, Національний банк України постановою від 11.06.2018 № 64 «Про затвердження Положення про організацію системи управління ризиками в банках України та банківських групах» встановив мінімальні вимоги щодо побудови та функціонування у банках системи управління ризиками, адекватної особливостям їх діяльності, характеру і обсягам банківських та інших фінансових послуг. Також, документом визначено перелік основних видів ризиків (кредитний ризик, ризик ліквідності, процентний ризик банківської книги, ринковий ризик, операційний ризик та комплаєнс-ризик) щодо яких банк має обов'язково здійснювати виявлення, вимірювання, моніторинг, контроль та звітування. Крім того, встановлені вимоги щодо використання банком ефективних моделей та інструментів оцінки ризиків, проведення стрес-тестування, з метою визначення спроможності банку протистояти ймовірним потрясінням та загрозам. Враховуючи масштабність заходів, які банки мають здійснити для запровадження вимог нового документу, Національним банком України передбачено поетапну їх імплементацію до квітня 2020 року.